

Justitiedepartementet

103 33 STOCKHOLM

Remiss: Slopad straffrätt för unga myndiga (SOU 2018:85)

Umeå kommun har av Justitiedepartementet fått möjlighet att yttra sig över remissen: Slopad straffrätt för unga myndiga (SOU 2018:85)

Sammanfattning

Lagöverträdare 18-20 år

Givet utredningens uppdrag, d.v.s. att överväga och föreslå *hur* (och alltså inte *om*) den straffrättsliga och straffprocessuella särbehandlingen av lagöverträdare i åldern 18-20 år ska upphöra, instämmer Umeå kommun i utredningens förslag.

Lagöverträdare 15-17 år

När det gäller lagöverträdare i åldern 15-17 år instämmer Umeå kommun i utredningens förslag att förespråka alternativ 1, vilket inte innebär några förändringar i repressionsnivå eller regleringar.

Generellt har frågor som rör straffmätning och påföljdsval hög aktualitet, och inte minst i den allmänna opinionen förekommer goda argument både för och emot hårdare straff. Dessa frågor är betydelsefulla och förtjänar att diskuteras, men Umeå kommuns uppfattning är att sådana diskussioner ligger utanför de ställningstaganden som rör det uppdrag som beskrivits i denna specifika utredning.

Motivering till Umeå kommuns ställningstaganden

Lagöverträdare 18-20 år

De föreslagna förändringarna går i princip ut på att föreslå *hur* lagtexter bör ändras för att ta bort all befintlig särbehandling för gruppen lagöverträdare i åldern 18-20 år. De föreslagna förändringarna i lagtexter Sida 2 av 4 syftar alltså till att jämställa denna grupp med lagöverträdare i åldern 21 år och däröver. Då dessa förslag i första hand är av skrivarteknisk och praktisk natur, känner Umeå kommun tilltro till utredarnas kompetens och har därför inga övriga synpunkter. Frågan om hur lagöverträdare i åldern 15-17 år framledes ska hanteras är dock betydligt mer komplicerad.

Lagöverträdare 15-17 år

En förändring där lagöverträdare 18-20 år jämföras med gruppen 21 år och uppåt leder till en större tröskeeffekt än idag, eftersom att en 17-åring som fyller 18 år från en dag till en annan räknas som "helt vuxen" i straffsystemet. För att hantera detta har utredarna föreslagit fyra olika alternativ. Om de föreslagna förändringarna för gruppen 18-20 år genomförs, kommer det att innebära att större så kallade tröskeeffekter än de som finns idag uppstår för lagöverträdare som fyllt 18 år vid tidpunkten för det begångna brottet.

Alternativ 1 går ut på att behålla nuvarande s.k. ungdomsreduktion för gruppen 15-17 år, och innebär alltså en större tröskel mellan 17- och 18-åriga lagöverträdare.

Alternativ 2-4 beskriver olika varianter för att utjämna tröskeeffekter. De utjämningar av tröskeeffekter som föreslås i dessa alternativ innebär att straffen, i varierande omfattningar och åldersmässiga öknings, för gruppen 15-17 år kommer att bli strängare.

Umeå kommuns sammanfattande kommentarer till de fyra modellerna är följande:

Enligt utredningen finns inga säkra argument för att en borttagning av reduktionen skulle minska brottsligheten i samhället. Dessutom talar de olika statistiska källor som redovisas i utredningen för att den långsiktiga trenden är att ungdomsbrottsligheten minskar (tvärtemot vad som ibland uttrycks i den allmänna opinionen). Utredningen pekar dock på en del argument som talar emot förändringar av reduktionen: T.ex. finns risken att strängare straff för ungdomar riskerar att vara kontraproduktiva då återanpassningen till samhället kan försvåras. Ungas ansvarsförmåga anses typiskt sett vara outvecklad, och de unga anses mer psykologiskt känsliga för bestraffning. Dessutom ska påföljdssystemet vara humant, och enligt Barnkonventionen ska barns bästa beaktas. Även en mindre generell straffskärpning kräver vägande sakskaäl för att genomföras.

Det enda egentliga uppenbara argumentet för att förespråka något av alternativen 2-4 är således att undvika tröskeeffekter. Enligt utredarna är risken med tröskeeffekter att de kan upplevas som orättvisa, och att systemets trovärdighet riskerar att ifrågasättas. Umeå kommuns uppfattning är att undvikande av tröskeeffekter som ensamt argument inte är ett tillräckligt skäl för att höja straffen för personer 15-17 år. Dessutom finns redan idag de trösklar som diskuteras. En person som fyller 15 år går från icke straffbar till straffbar ålder, och en person som fyller 18

år kliver över ännu en straffrättslig tröskel. Alternativ 1 innebär således inte att någon ny tröskel skapas, utan att tröskeln vid 18 år blir högre. I och med att trösklar inte är något nytt eller ovanligt påfund, är risken liten att de upplevs som alltför märkliga eller orättvisa. I och med att myndighetsåldern inträder vid 18 år anses det av de flesta även naturligt att behandlas som en vuxen både vad gäller rättigheter och skyldigheter. Dessutom tillhör det en ung människas vardag att livet är fullt av andra typer av åldersrelaterade trösklar (allt från skolklasser, åldersgränser för biofilmer, mopedålder, tobakslagstiftning, möjlighet att gå in på krogar etc.). Sammantaget anser därför Umeå kommun att alternativ 1 är det mest rimliga.

Ekonomiska konsekvenser för kommunen

Frågan om kostnader för de framförda förslagen är komplex. Enligt utredningen har Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) svarat att de inte har något underlag som möjliggör att bedöma de ekonomiska konsekvenserna. Utredarna påpekar vidare att de ekonomiska beräkningar som genomförts bygger på grova uppskattningar. Förändringen som går ut på att jämställa 18-20-åringar med gruppen 21 år och däröver skulle framförallt innebära en kostnadsökning för staten (uppskattningsvis 1,1 miljarder kronor).

När det gäller åldersgruppen 15-17 år innebär det föreslagna Alternativ 1 ingen förändring, och är alltså kostnadsneutralt. Alternativ 2 och 4 innebär att fler lagöverträdare 15-17 än idag kommer att nå upp från bötesnivå till nivåer där ungdomspåföljder i kommunal regi blir relevanta, och därigenom innebära en kostnadsökning för kommunerna. Samtidigt skulle fler personer i gruppen nå upp till nivån för sluten ungdomsvård eller fängelse, vilka sker i statlig regi och därigenom skulle innebära en kostnadsminskning för kommunerna. Dessa förändringar skulle delvis ta ut varandra, och det är osäkert om kostnadsökningarna eller kostnadsminskningarna för kommunerna skulle överväga. Alternativ 3, som går ut på att 15-17-åringar skulle ta den plats 18-20-åringar har idag i systemet, skulle på samma sätt som alternativ 2 och 4 innebära kostnadsminskningar för landets kommuner. Socialtjänstens ansvar för dessa barn skulle dock inte upphöra i och med de straffrättsliga skillnaderna, därför är det oklart om och i så fall hur stor en kostnadsminskning skulle bli.

Hans Lindberg (S)
kommunstyrelsens ordförande

Margaretha Alfredsson
stadsdirektör